

СВІТЛИЙ ПАМ'ЯТІ ВЧЕНОГО-ЕТНОЛОГА СУЧАСНОСТІ ГАННИ ГОРИНЬ

Олена НИКОРАК

Українське народознавство зазнало тяжкої втрати. Передчасно, напередодні Великодня (29 березня 2007 року), на 66-у році життя відійшла у вічність Ганна Йосипівна Горинь — відома вчена, етнолог, культуролог, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу етнології сучасності Інституту народознавства НАН України, член НТШ та вченої ради ІН НАНУ, талановитий педагог, кваліфікований музейний працівник із високим почуттям патріотичного обов'язку, громадянською свідомістю та національною гідністю. Ця доброзичлива, щира і чуйна людина була також вірною дружиною, відданою подругою і товаришкою, дбайливою і турботливою мамою, невсипущою, люблячою бабусею, доброю порадицею в житті, зігрівала всіх любов'ю, ніжністю і теплом свого серця.

Ганна Горинь належала до тих провідних етнографів України, які з почуттям великої відповідальності перед народом вивчають українську культуру. Діапазон її наукових зацікавлень був надзвичайно широким: вивчення народних промислів, допоміжних господарських занять українців, ремісничої термінологічної лексики, громадського побуту, культури селянського середовища, народного мистецтва, знаковості традиційної культури, етнокультурних зв'язків міста і села тощо.

Народилася Ганна Йосипівна Горинь 20 квітня 1941 року у с. Городище Королівського Жидачівського р-ну Львівської області у селянській родині Марії та Йосипа Гулеїв: була найменшою, четвертою дитиною після трьох старших — Стефи, Олі, Миколи. У рідному селі Ганну навчалася лише два роки, а десятирічку закінчувала вже в с. Мостове Доманівського р-ну Миколаївської області, де минули її дитинство та юність. Туди в 1950 році примусово була вивезена родина за нескореність більшовицькій владі. На той час брат Микола вже був політ'язнем мордовських таборів, а стрийки — Гриць і Микола — на цвин-

тарі під березовими хрестами (ще в грудні 1944 року “визволителі” спалили їхню садибу). Влітку 1950 року енкаведисти наказали чотирьом родинам, в числі яких були й Гулеї, “добровільно” покинути рідне село і переселитися в степову Україну.

Згодом, через більше, ніж 50 років, досвідчена вже вчена Ганна Горинь з наукової точки зору буде осмислювати цю акцію депортації та аналізувати її особливість і специфіку. Адже вона знала про це з власного гіркового досвіду та з розповідей очевидців — своїх односельчан-переселенців і корінних мешканців с. Мостове та інших сіл, куди виселили родину Гулеїв, як і мешканців багатьох інших сіл західних областей України.

Після закінчення школи Ганна у 1959–1962 роках навчалася на філологічному факультеті (українське відділення) Одеського державного університету ім. І. Мечникова. Лише 1963 року змогла перевестися на навчання в омріяний Львівський державний університет ім. І. Франка, який закінчила 1964 року. Ще студенткою захоплювалася проблемами мовознавства, були схильність і здібності до наукової праці, мала навіть цінні рекомендації професорів А. Москаленка (з Одеси) та І. Ковалика (зі Львова) зайнятися питаннями українського словотвору.

Але, як і всі випускники вузів, Ганна зобов'язана була відпрацювати три роки на педагогічній ниві. Спочатку вчителювала в гірському селі Угля Тячівського р-ну на Закарпатті, згодом — на Дрогобиччині та у Львові (викладала українську мову та літературу в школі № 65). Крім суто вчительської праці, вона привчала своїх учнів до збирання фольклорно-етнографічних матеріалів та вивчення традиційних звичаїв і обрядів місцевих мешканців.

Любов до традиційної культури привела її 1972 року до наукової установи — Музею етнології та художнього промислу АН УРСР (нині — Інститут народознавства НАН Украї-

ни). Тут вона пройшла всі шаблі професійного зростання — від архіваріуса та старшого лаборанта до посади старшого наукового співробітника. Була також завідувачкою відділу етнології сучасності. Формування Ганни Горинь як науковця проходило під безпосереднім впливом колег — відомих українських вчених, які належали до старшої генерації галицької інтелігенції, шляхетної наукової еліти. Це були насамперед П. Жолтовський, А. Будзан, К. Матейко. Вони, як і Д. Фіголь, Л. Долинський, І. Сенів, С. Сидорович, Л. Суха, Р. Герасимчук, які вже відійшли з установи, задали тон і рівень науковим дослідженням на майбутні десятиліття. Саме завдяки цим непересічним особистостям в установі панувала атмосфера взаємоповаги, високої духовності, прихованої, але непоборної національної гідності.

Особливо посприяли у науковому становленні Ганни Горинь Катерина Матейко та Антін Будзан, які уважно і приязно ставилися до всіх початківців, вболіваючи за стан вітчизняної науки. Їх вважала “хрещеними батьками” в науці, бо першими привчили до музейної та фондової роботи, до опанування тонкощів екскурсоведення, підтримували у дослідницьких починаннях, допомогли у виборі теми дисертації.

Пощастило також молодій дослідниці працювати поряд з такими авторитетними вченими як Р. Кирчів, М. Худаш, В. Овсійчук, М. Моздир, Р. Чугай, Н. Здоровега, З. Болтарович, Т. Гонтар, Є. Сявавко, які підтримували високий професійний рівень установи, атмосферу взаємоповаги і відстоювали духовні цінності нашого народу. Ганна Горинь сприйняла саме розуміння і відчуття інтелігентності, наукового етикету і такту від вчених старшого покоління і намагалася передати ці визначальні якості в наукових і взаємних стосунках своїм ровесникам і молодшим колегам. Зокрема, теплі, дружні приятельські стосунки підтримувала вона з багатьма колегами-етнологами і фольклористами — С. Павлюком, О. Сапеляк, М. Демчук, В. Білоус, О. Остапик, С. Гвоздевич, Т. Файник, Р. Гузієм, Г. Виноградською, М. Балагутраком, О. Кузьменко, О. Харчишин, В. Сиваком, В. Дяківим та мистецтвознавцями — М. Станкевичем,

О. Никорак, Р. Яцівим, О. Ногою, О. Шпак, О. Герій.

Працюючи над першою науковою темою, молода, енергійна, сповнена творчої наснаги Ганна Горинь з головою поринула у збирання найрізноманітніших матеріалів. Вона сумлінно і старанно опрацьовувала фахову літературу, архівні дані. Найбільшу увагу звертала на музейні і польові дослідження. З властивою їй скрупульозністю збирала польові матеріали в багатьох селах і містечках досліджуваних теренів західних областей України. Насамперед її цікавили осередки шкіряних промислів, інформація про майстрів, їхні вироби та виробничі взаємини. Дослідниці ще вдалося отримати оригінальні матеріали від старожилів Бойківщини, Гуцульщини, Лемківщини, Західного Поділля й Полісся. Ганна Горинь брала участь у багатьох експедиціях, часто їздила у відрядження. Вона досконало опрацьовувала фондові збірки шкіряних виробів, які зберігаються в державних музеях та приватних колекціях.

Результатом плідної і багатогранної дослідницької роботи стала дисертація на тему: “Шкіряні промисли України (друга половина XIX — початок XX ст.)”, яку Ганна Горинь успішно захистила в Мінську 1984 року. Захоплення цією темою не обмежилось дисертацією, воно тривало впродовж усієї наукової діяльності.

Науковий ужинок 35-річної праці був плідним і щедрим. Опубліковано дві глибокі за змістом монографії, позначені широкою ерудицією та високим рівнем висвітлення матеріалу. Перша монографія — “Шкіряні промисли західних областей України (друга половина XIX — початок XX ст.)” (Київ, 1986). У цій праці дослідниця вперше ретельно простежила розвиток шкіряних промислів України, технологічні процеси та знаряддя праці, їх функціональну суть, естетичну і художню цінність. На основі історико-порівняльного аналізу розкрито генезис окремих явищ виробничої культури українського народу. Вихід у світ цієї книги — значний внесок у скарбницю української науки. Друга — “Громадський побут сільського населення Українських Карпат XIX — 30-х рр. XX ст.” (Київ, 1993) присвячена докладному висвітленню громадських традицій на селі.

Здійснено глибокий аналіз суспільно-правових, виробничих, культурно-побутових та морально-етичних взаємин між родинами, сусідськими, конфесійними та іншими групами територіальної громади. Розглянуто механізм і засоби збереження, відтворення й передачі традицій індивідуального та колективного досвіду, які допомагають зрозуміти процеси еволюції матеріальної та духовної культури.

Ганна Горинь підготувала до друку ще дві монографії: “Народні шкіряні вироби України”, у якій на широкому історико-культурному тлі показано тісний взаємозв’язок матеріальної та духовної культури українців, та “Народні промисли України: історико-теоретичний аспект”. Обидві монографії, які чекають опублікування, є своєрідним підсумком тривалої в часі, глибокої за змістом дослідницької праці Ганни Горинь. Вони, поза сумнівом, будуть вагомим внеском у сучасну теорію і практику української етнологічної науки.

Їй належить близько 100 наукових статей в журналах і збірниках, у тому числі й ґрунтовних проблемних розробок, виступів, повідомлень тощо. Вона — співавтор 13 колективних монографій: “Бойківщина” (1983), “Народні художні промисли УРСР” (1986), “Гуцульщина” (1987), “Полесьє: матеріальна культура” (1988), “Українські Карпати: культура” (1989), “Поділля” (1994), “Лемківщина. У 2-х томах” (Т. 2, 1999), “Історія української культури. У 5-ти томах” (Т. 2, 2001), “Відлуння голодомору-геноциду 1932—1933 рр. Етнокультурні наслідки голодомору в Україні” (2005), “Етногенез та етнічна історія населення Українських Карпат. У 4-х томах” (Т. 2, 2006). Співредактор і співавтор навчального посібника “Українське народознавство” (1994, 2004) та “Програми з українського народознавства для середньої загальноосвітньої школи” (2003). Останні роки вона була координаторкою та упорядницею колективної монографії “Малої ілюстрованої енциклопедії українського народознавства”, що готується до друку.

Заслужене визнання науковців-етнографів, істориків, мистецтвознавців, філологів, фольклористів, викладачів і студентів мистецьких

навчальних закладів та численних шанувальників національної культури Ганна Горинь здобула самовідданою науковою працею на ниві українського народознавства. Праці авторки відзначаються широтою, глибиною і багатогранністю розкриття тем. Вони характерні багатством і новизною залученого документального, літературного і фактичного матеріалу, високим професійним рівнем аналізу досліджуваних творів та явищ. У своїй науковій праці, як і в житті, вона була принциповою, чесною і об’єктивною у висвітленні питань етнології та національної української культури. Вони можуть бути взірцем некон’юнктурного висвітлення питань етнології, ширше — історії та культури нашого народу не лише для початківців, а й для зрілих науковців. Вроджена скромність та інтелігентність проявлялися і в тому, що вона ніколи не афішувала своїх дійсно вагомих досягнень, не виставляла їх напоказ, скоріше — навпаки.

Ганна Горинь була учасником численних обласних, регіональних, всеукраїнських і міжнародних наукових конференцій, симпозіумів, сесій, круглих столів; консультантом вчителів шкіл, викладачів середніх та вищих навчальних закладів, народних майстрів та художників, аспірантів, молодих науковців. Багато уваги приділяла науковій молоді, сприяла зростанню їхнього професійного рівня. Насамперед, варто зауважити її доброзичливе ставлення до рецензування наукових праць, завжди уважне прочитання, глибокий аналіз і коректні, виважені й слухні зауваження чи побажання. Адже фахове прочитання чужого твору — справа надзвичайно корисна, важлива й необхідна не тільки для молодих науковців, але й зрілих вчених. Володіючи великим досвідом наукової роботи і глибоким знанням народної культури, вона допомагала авторам проникнути в суть досліджуваних питань, вміла підказати нові аспекти їх бачення, спрямувати на ширше і глибше розкриття теми, Ганна Йосипівна всіляко підтримувала колег у науковому зростанні й була вимогливою до себе і до інших. Завжди щиро вболівала за розвиток української науки в цілому та її рівень у світовому контексті.

Ганна Горинь щедро ділилася зі своїми колегами науковими спостереженнями, власними задумами, знахідками, планами, яких у неї не тільки було кількісно багато, а й були вони цікаві масштабами і науковою глибиною. Вона радилася з друзями з приводу деяких наукових питань, але мала власну думку і чітку позицію. Вчена завжди поспішала на допомогу всім, хто потребував не лише її професійних порад і зауважень, а й тим, хто потрапляв у складні життєві обставини. Для неї були характерними такі риси, як виняткова порядність, тактовність і людяність. Непересічна жіноча врода Ганни Горинь напрочуд гармонійно поєднувалась з її багатим духовним світом. Вона була окрасою товариських зустрічей і свят, найрізноманітніших урочистостей, а також імпровізованих експедиційних вечорів біля ватри. Володіючи гарним голосом, залюбки тішила друзів виконанням старовинних народних пісень, колядок, щедрівок тощо.

Ганна Горинь була активною учасницею багатьох експедицій, в тому числі й до переселенців Чорнобильської зони Українського Полісся, де збирала матеріали про унікальні явища матеріальної і духовної культури нашого народу. Вона опрацьовувала також фондіві збірки — здійснювала атрибуцію творів, збра-

них під час багаторічних чорнобильських експедицій. Ця інтелігентна жінка вміла бути принциповою і непоступливою захисницею пріоритетів народознавства і музеєзнавства.

У науковому світі вітчизняними і зарубіжними вченими високо оцінений науковий доробок Ганни Горинь у вітчизняне народознавство, зокрема українську етнологію. Свідченням цьому були схвальні рецензії на першу монографію дослідниці "Шкіряні промисли західних областей України (друга половина ХІХ — початок ХХ ст.)" (Київ, 1986) вчених з Болгарії, Польщі та Словаччини. Не менш цінними з наукової точки зору є наступні, після цієї монографії, публікації авторки — розділи колективних монографій, статті, повідомлення, рецензії. Докладніший і глибший аналіз наукової діяльності вченої, очевидно, буде ще попереду, з відстані часу.

Чесно й змістовно прожите життя, повна відданість українській ідеї, плідна наукова праця, глибокі фахові публікації вченої є вагомим особистим внеском в українську і світову народознавчу науку.

Колеги, друзі, знайомі, рідні, всі, хто знав, шанував і любив цю чудову людину, зберігатимуть її світлий образ у своїх серцях.

The article is dedicated to the memory of outstanding ethnographer, expert of culture, permanent worker of Modern Ethnology Department at the Institute of Ethnology of National Academy of Sciences of Ukraine Hanna Horyn. The life of this woman was full of many trials. Having overcome these trials she left rich scientific heritage.